

Wstęp

Autorzy zawartych w tym numerze „Humaniori” artykułów reprezentują nie tylko różne dyscypliny naukowe, ale także różne podejścia naukowe do podejmowanej problematyki badawczej.

Józef Baniak jest socjologiem religii. W obszarze jego zainteresowań badawczych od wielu lat znajdują się przemiany religijności społeczeństwa polskiego, w szczególności zmiana jego stosunku do wierzeń i praktyk katolickich. W artykule zatytułowanym *Eklezjalne dogmaty wiary katolickiej w świadomości dorosłych katolików polskich na przełomie wieków* przekonująco wykazuje znaczący spadek liczby głęboko wierzących oraz wzrost liczby osób obojętnych religijnie i niewierzących. W tej pierwszej grupie wskaźniki jednak różnie wyglądają nie tylko pod względem stosunku do poszczególnych dogmatów, ale też w różnych grupach wiekowych respondentów. Stosunkowo więcej jest osób głęboko wierzących w grupie dorosłych niż młodzieży. Autor tego artykułu, powołując się na wyniki badań socjologicznych, zarówno własnych, jak i innych socjologów, formułuje generalizującą tezę, że postawy dorosłych katolików również będą się zmieniać, a wpływ na to będą miały zmiany społeczne, kulturowe i ekonomiczne zachodzące w kraju i na świecie oraz presja mediów elektronicznych.

Zdzisław W. Puślecki jest ekonomistą i politologiem, specjalizującym się w problemach gospodarki światowej. W artykule pt. *Od kapitalizmu informacyjnego do kapitalizmu inwigilacyjnego* analizuje wpływ na kapitalistyczny porządek ekonomiczny cyfrowej rewolucji, wyrażającej się w pojawieniu i rozpowszechnieniu nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Problemem okazuje się nie tyle ich pojawienie się, ile takie ich używanie, które sprawia, że w istotnym stopniu wpływa się na rynek klientów i konsumentów. Co więcej, główni „gracze” na tym nowym rynku usług – tacy jak Facebook, Amazon, Apple, Microsoft czy Google – cenzurują nieprzychylnie dla nich opinie i przy okazji „promują chaos i dezorientację jako swoją »intelektualną« mądrość”. Zjawiskami towarzyszącymi tej rewolucji cyfrowej są handel danymi dla potrzeb marketingu i polityki, inwigilacja społeczeństwa („wiele państw w XXI wieku jest zainteresowanych cyfrową

inwigilacją swoich obywateli”) oraz fala hejtu. Autor tego artykuł wskazuje na powstanie społecznego buntu przeciwko tym praktykom. Kwestią dyskusyjną jest jednak to, na ile jest on w stanie skutecznie im się przeciwstawić. Oceniając obecną sytuację w rozwiniętych społeczeństwach zachodnich, Puślecki stwierdza, iż dzisiaj „bogactwo, wiedza i władza koncentrują się w jednym miejscu na niespotykaną dotąd skalę”, a „nierówności społeczne się pogłębiają”.

Marcin Wnuk jest psychologiem społecznym, specjalizującym się w zakresie psychologii pracy i organizacji. W artykule pt. *Rola satysfakcji z pracy oraz przywiązania do organizacji dla zamiaru jej opuszczenia. Weryfikacja modelu* opiera się na badaniach sondażowych grupy respondentów z branży IT. Głównym celem przeprowadzonej przez niego analizy jest „weryfikacja oddziaływania satysfakcji z pracy, zadowolenia z wynagrodzenia, oraz trzech przejawów przywiązania organizacyjnego”, tj. „emocjonalnego, kontynuacyjnego oraz normatywnego”. W związku z tym przyjmuje on trzy hipotezy robocze. W świetle pierwszej z nich „pracownicy przejawiający przywiązanie emocjonalne do organizacji [...] identyfikują się z organizacją i jej celami oraz odczuwają dumę z bycia jej członkiem, co powoduje, że mają mniejszą motywację do jej opuszczenia”. W świetle drugiej wprawdzie „zadowolenie z wynagrodzenia oddziałuje zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio poprzez satysfakcję z pracy na chęć opuszczenia organizacji”, jednak są one odrębnymi predyktorami zamiaru jej opuszczenia. „Również trzecia hipoteza zakłada, że wszystkie trzy wymiary przywiązania do organizacji pośredniczą między zadowoleniem z wynagrodzenia a chęcią opuszczenia organizacji”.

Juliusz Iwanicki jest filozofem i religioznawcą, specjalizującym się w badaniach nad zjawiskiem sekularyzacji kultury. W artykule pt. *Cyfrowy kult przodków – aplikacja Deep Nostalgia jako nowa forma mediatyzacji pamięci religijnej* – podejmuje również problem nowych mediów i związany z nimi proces mediatyzacji pamięci. W przeszłości znaczną rolę w tym zakresie odgrywała fotografia, natomiast dzisiaj przejmują ją techniki i praktyki internetowe. Wykorzystywane są one nie tylko do przekazywania informacji i obrazów, ale także do ich selekcjonowania i „strukturyzowania w różnych algorytmach i programach”. Analizowanym przez Iwanickiego przykładem jest zaproponowany przez międzynarodową platformę MyHeritage produkt pod nazwą *Deep Nostalgia*. Ma on służyć do badania i utrwalania historii rodziny. Jego specyficzną cechą jest realistyczne ożywianie twarzy widocznych na archiwalnych zdjęciach osób. Nazywane jest ono „podróżą badawczą” i daje złudzenie, że przywróceniu zostali do życia niekiedy dosyć dawno zmarli przodkowie. Technika ta wykorzystywana jest również do „ożywiania” tych postaci, które w swoim czasie odegrały znaczące role w polityce, nauce i życiu religijnym. Tym ostatnim Iwanicki poświęca odrębny punkt swoich rozważań. Jego generalna teza sprowadza się do twierdzenia, że „nowe procesy mediatyzacji zmieniają pamięć społeczeństwa, w tym taki jej wrażliwy obszar, jakim był i w znacznej mierze jest nadal pamięć religijna.

Diana Oboleńska jest filologiem i religioznawczynią, specjalizującym się w badaniu antropozoficznych koncepcji Rudolfa Steinera i ich wpływu między innymi na estetykę XX wieku. W artykule pt. *Wychowanie przez estetykę. Idea antropozoficzna w wybranych dziełach Karola Homolacsa* nie tylko przywołuje główne założenia tej antropozofii, ale podejmuje też próbę pokazania ich obecności w dziełach wielu różnych artystów, w tym krakowskiego malarza, pedagoga i teoretyka sztuki Karola Homolacsa (1874–1965), autora prac teoretycznych (takich jak *Rękodzielnictwo jako sztuka* czy *Kolorystyka malarska*), obrazów olejnych oraz projektanta przedmiotów użytkowych. Galeria przywoływanych w tym artykule postaci jest jednak liczniejsza i znacznie bardziej zróżnicowana. Pojawiają się w niej bowiem nie tylko tacy wielcy literaci, jak Johann Wolfgang Goethe czy Friedrich Schiller, ale także tacy wielcy filozofowie, jak Immanuel Kant i John Dewey. Oboleńska przywołuje również liczną grupę polskich antropozofów, w tym założycieli Krakowskiego Koła Polskiego Towarzystwa Antropozoficznego im. Jana Łaskiego. Łączyło i łączy ich przekonanie, że Steiner nie tylko zaproponował nowatorskie pojmowanie duchowości człowieka, ale też ujął je w teorię „popędów przeciwnych” i „przeniósł na jestestwo człowieka”. Pod tym stanowiskiem zdaje się podpisywać również autorka tego artykułu.

Zbigniew Drozdowicz

